

Градецька Наталія Миколаївна
*доцент кафедри соціально-гуманітарних та
правових дисциплін Київського інституту
Національної гвардії України,
кандидат юридичних наук, доцент*

Глодан Денис Русланович
*курсант 130 навчальної групи
Київського інституту Національної гвардії
України*

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ КУРСАНТІВ ВВНЗ ЯК ПРОВІДНА МЕТА СУЧАСНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Лідерство визначено як важлива характеристика успішної людини ХХІ століття.

Потреба у лідерах та лідерстві як механізмі підвищення ефективності життєдіяльності соціальних організацій існує практично у всіх сферах суспільного життя: економічній, політичній, науковій, культурній, освітній, військовій тощо.

Феномен лідерства у військово-професійній діяльності офіцера визначає його здатність динамічно застосовувати і проявляти у процесі реалізації посадових компетенцій знання та вміння ефективно й творчо міжособистісної взаємодії з іншими військовослужбовцями в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях. У сучасних умовах актуалізуються такі функції військовопрофесійної діяльності офіцера як мотивування, прогнозування, цілевизначення, планування, організації, координації, комунікації, що формують нешаблонність і нестандартність у прийнятті рішень, новаторство, що складають основу його лідерства у військовому підрозділі.

Проблеми лідерства ключові для досягнення організаційної ефективності. З одного боку, лідерство розглядається як наявність певного набору якостей, притаманних тим, хто успішно впливає на інших, з іншого, лідерство – це процес несилового впливу у напрямку досягнення організацією своїх цілей [1, с. 88].

Незважаючи на те, що емпіричні дослідження лідерства, проводилися протягом усього ХХ століття і продовжуються наразі, до сьогодні не існує однозначного визначення поняття «лідерство», розрізняються уявлення про природу і суть цього феномену, відсутнє єдине розуміння механізмів його формування.

Наукова думка розглядає лідерство як процес і як властивість. Лідерство визначається в термінах лідерської поведінки, рольових відносин, рівнем впливу на постановку цілей та способів їх досягнення тощо. Отже, широке розуміння лідерства включає в себе вплив: на постановку цілей і визначення стратегії розвитку; на узгодження поведінки для досягнення цілей; на групову підтримку; на організаційну культуру. Слід наголосити, що лідерство не пов'язане з

можливістю використання сили, насильства, тиску, які обумовлені положенням в організації або офіційними повноваженнями і передбачає лише взаємодію людей у підтримці лідера. Лідерство ґрунтується на взаємній довірі та відповідальності між керівником та підлеглими, завдяки чому вони трансформуються в лідера та послідовників. Лідер будує свої відносини з послідовниками на основі авторитету та впливу, а не влади та примусу, вказуючи глибоку зацікавленість у розвитку потенціалу кожного члена колективу [2, с. 5].

Сучасний військовий лідер має керуватися такими принципами:

- базуватися на людських ресурсах;
- укріплювати конкурентоспроможність;
- використовувати зовнішню перспективу;
- спиратися на гнучкість та здібність приймати рішення в умовах невизначеності;
- орієнтуватися на перспективу.

Фактор лідерства має охоплювати усі ланки військового підрозділу, а саме: вище керівництво, лінійне керівництво і лідерів-активістів з числа рядових співробітників. Тільки таким чином можна сформувати систему військового управління, яка надійно підтримується зворотним зв'язком. Саме тому військовий лідер відіграє важливу роль у процесі формування організаційної культури підрозділу [3, с. 109–115].

Лідерство в військовій освіті передбачає і вимагає системності, складниками якої повинні стати професійні цілі, система мотивів, визначальні ідеї і принципи, конкретні особистісно і суспільно орієнтовані задуми та потреби. Особливо важливим у цій системі визначаємо аксіологічну складову, а саме цінності, які повинні бути орієнтовані на благо людини і суспільства [4, с. 178].

Лідерство в сфері військової освіти дозволяє виявити перспективні напрями розвитку та прагнення, які можуть оновити процеси та допомогти в реформуванні системи освіти, а також підвищити авторитет країни, регіону, конкретної освітньої установи, окремих груп та особистостей. Тому вивчення лідерства в освіті представляє безперечний інтерес з практичної сторони [5, с. 61–62].

Показники освітнього лідерства в ВВНЗ: створення позитивних міжособистісних взаємин; знання особистих цілей кожного суб'єкта лідерського процесу; формування почуття приналежності до соціуму; конструктивне вирішення між суб'єктних конфліктів; навчання послідовників лідерської поведінки й управлінської взаємодії; заохочення ініціативності та поділ відповідальності; формування команди; діалогічність спілкування.

Військовим лідерам (до таких ми відносимо керівників усіх структурних підрозділів закладу вищої освіти) повинні бути притаманні такі характеристики: моральність (з урахуванням орієнтації на пріоритет інтересів іншої людини над власними); людська мудрість і свобода самовираження; здатність нести відповідальність за власні моральні вчинки та життя загалом; самовдосконалення та вміння керувати собою тощо.

Таким чином, лідерська компетентність майбутнього офіцера має включати такі складові: цінності та мотивацію його лідерської поведінки та діяльності в військовому середовищі; знання й розуміння (теоретичні знання, практична здатність знати й розуміти основи лідерства взагалі та військового, зокрема), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних військово-професійних ситуацій) і знання, як бути (цінності як невід’ємна частина способу сприйняття й життя з іншими у військово-соціальному контексті як суб’єкту військово-професійної діяльності); предметну область – військово-професійну діяльність офіцера, в якій майбутній офіцер добре обізнаний і виявляє готовність і здатність бути лідером у військово-професійній сфері; професійно важливі лідерські якості як офіцера та суб’єкта військово-професійної діяльності у ЗС України; професійна суб’єктність офіцера як військового лідера (чітке усвідомлення смислу “Я-лідер у військовому середовищі”, сприйняття лідерської ролі в військовому середовищі, лідерська поведінка та діяльність). Для цього військово-професійна освіта ХХІ ст. має враховувати найважливіші тенденції, принципи розвитку всієї системи освіти у світі та нашій державі, призначення ЗС України, основну мету професійної підготовки майбутніх офіцерів, забезпечення їх професійного, фахового та суб’єктного розвитку в умовах військової служби, завдання і зміст лідерства, загальнолюдського, національного і військового виховання тощо.

Отже, загальнонаукові, соціальні, психологічні, педагогічні, професійні та суб’єктні чинники розвитку військової освіти та наповнення її сучасним загальнолюдським, національним і військово-професійним змістом передбачають розроблення й обґрунтування педагогічною наукою педагогічної концепції формування лідерської компетентності майбутніх офіцерів, визначення методики її формування в освітньому процесі ВВНЗ, що передбачає вирішення таких педагогічних завдань: удосконалення цілей, конкретизацію цінностей, завдань, змісту, методів і форм професійної підготовки майбутніх офіцерів на основі вимог і принципів суб’єктно-діяльнісного, контекстного та компетентнісного підходів; забезпечення самореалізації і самоактуалізації майбутнього офіцера як суб’єкта навчальної та квазіпрофесійної діяльності у процесі професійної підготовки при вирішенні змодельованих навчальних і військово-професійних завдань; створення єдиного освітнього інформаційного середовища, що забезпечує обмін військово-професійним досвідом офіцерів зі курсантами, досягнення високого рівня педагогічної культури і майстерності викладачів вищої військової школи; формування у майбутніх офіцерів професійно важливих якостей і цінностей як військового лідера, розуміння і сприйняття ними еталонів (атрибутів) лідерської поведінки та діяльності у військово-професійному середовищі тощо [6, с. 7–8].

Список використаних джерел:

1. Кожушко Л. Ф., Щербакова А. С. Лідерство як передумова ефективної системи менеджменту організації. *Вісник Національного*

університету водного господарства та природокористування. *Економічні науки*. 2020. Вип. 4. С. 85–95.

2. Нестуля О. О., Нестуля С. І. Основи лідерства. Наукові концепції (середина ХХ – початок ХХІ ст.) : навч. посіб. Полтава : ПУЕТ, 2016. 375 с.

3. Чернов С. І., Гайдученко С. О. Вплив лідерства на формування та розвиток організаційної культури в публічному управлінні. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 40. С. 109–115.

4. Чубінська Н. Б. Лідерство як детермінанта реформування суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освіті. Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія. Київ–Кривий Ріг: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. 296 с.

5. Гуменникова Т. Р., Боденчук С. В. Розвиток лідерських якостей працівників освіти в умовах реформування галузі. Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія. Київ–Кривий Ріг: Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2021. 296 с.

6. Бойко О. В. Теорія і методика формування лідерської компетентності офіцерів Збройних сил України : монографія. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2020. 667 с.